

ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ У СВІТЛІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

У статті привертається увага до проблеми професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання на основі використання компетентнісного та технологічного підходів як засобу реалізації основної ідеї сучасної парадигми освіти. Відповідно до цього, на основі аналізу наукових джерел, здійснено характеристику базових понять та категорій дослідження проблеми формування технологічної компетентності, виявлено особливості реалізації компетентнісного та технологічного підходів в освіті, з'ясовано вплив технологізації педагогічного процесу на формування технологічної компетентності педагога професійного навчання.

Ключові слова: освіта, професійна освіта, компетентність, компетенція, компетентніший підхід, технологічна компетентність, парадигма освіти.

Характерною особливістю сучасної парадигми університетської освіти, яка відображена в Державній Національній програмі "Освіта (Україна XXI століття)" є гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб. Відтак основна ідея сучасної парадигми освіти полягає у відходженні від особистісно відчуженого підходу в освіті до культуродоцільності та природовідповідності.

Сучасні підходи до розв'язання освітніх проблем висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогів професійного навчання. У зв'язку з цим постає питання з'ясування проблеми формування технологічної компетентності майбутнього педагога професійного навчання у відповідності до основних ідей сучасної парадигми освіти.

Дослідженням основних проблем реалізації компетентнісного підходу в освіті займалися О. Бермус, І. Зимня, В. Красевський, О. Онопрієнко, О. Савченко, А. Хугорський та інші.

Компетентнісна модель освіти спирається на ідеї діяльнісного підходу Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, які набули подальшого розвитку в працях Г. Атанова, Б. Бадмаєва, П. Гальперина та інших науковців.

Питання підвищення якості освіти шляхом її технологізації привертають увагу В. Беспалька, В. Гузеєва, М. Кларіна, Л. Мітіної, М. Моревої, Г. Селевка, А. Сластьоніна та інших.

Однак, серед науковців не сформувалося єдиного погляду на зміст технологічної компетентності майбутнього педагога професійного навчання. Тому для виявлення значення технологічної компетентності у світлі ідей сучасної парадигми освіти, необхідно з'ясувати її сутність.

У філософії освіти поняття "парадигма" розуміється як одна або декілька фундаментальних теорій, які одержали загальне визнання і протягом певного періоду спрямовують наукові дослідження.

У Радянському енциклопедичному словнику парадигма визначається як: вихідна концептуальна схема, модель постановки проблем та їх вирішення, методів дослідження, пануючих протягом певного історичного періоду в науковому співтоваристві.

Відповідно педагогічна парадигма це сталий погляд, який став звичним, певний стандарт, зразок рішення освітніх та дослідних задач.

У сучасній педагогіці термін парадигма вживається як концептуальна модель освіти. Також можна зазначити, що існує безліч освітніх парадигм звертаючись до яких педагог показує не тільки соціальну значимість як особистості, а і компетентнісний підхід до поставлених освітніх завдань.

Перегляд традиційної парадигми в загальній системі вузівської освіти обумовлений об'єктивною потребою суспільства в особистості, яка усвідомлює і практично реалізує своє покликання і призначення в різних видах і сферах соціальної практики.

В умовах перетворення економічних, соціально-політичних і суспільних відносин необхідна істотна модернізація змісту і структури професійної освіти відповідно до вимог суспільства і держави до рівня підготовки фахівців.

Проблема втілення сучасної освітньої парадигмальної ідеї зумовила використання особистісно-орієнтованого навчання, що повністю асимілюється компетентнісним підходом в освіті [1].

Сучасний етап розвитку професійної освіти в Україні, який характеризується глобальними проблемами як у сфері професійного навчання, так і в системі освіти в цілому, порушує питання про значення та роль технологічної компетентності педагога професійного навчання у процесі реформування освітньої системи, спрямування її на розвиток і набуття особистістю якісних здібностей та приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освітньої системи у відповідність до європейських вимог.

У сьогоднішні важливими критеріями ефективності сучасних освітніх процесів є сформованість освіченості, високий рівень творчого потенціалу, саморозвиток, професійне самовдосконалення, професійна та технологічна компетентність педагога. Звертаючись до нашого дослідження, більш детально зупинимось на одному з поданих критеріїв - технологічній компетентності.

Сучасні вищі навчальні заклади з кожним роком збільшують свій соціальний потенціал, розширюють перспективи для діалогу і співпраці з іншими сферами, такими як економіка, політика, культура, виступаючи визначальним життєвим ресурсом в досягненні студентом життєвого благополуччя і конкурентоспроможності. Цьому значною мірою сприяє перехід до особистісно-орієнтованої парадигми вищої освіти, що забезпечує створення умов для найбільш повноцінного соціального розвитку особистості майбутнього фахівця як суб'єкта соціальних відносин, акцентуації цінності самовираження особистості в соціумі.

На даний час існує великий досвід упровадження компетентнісного підходу до навчання, який українські науковці описують у своїх працях та намагаються реалізувати в системі модернізації сучасних освітніх технологій. Над цим працювали Б. Серіков, на думку якого саме в компетентнісному підході відображено зміст освіти, що не зводиться до знаннево-орієнтованої проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, вияв компетенцій, Компетентнісний підхід зумовлює не інформованість студента, а розвиток умінь вирішувати проблеми, які виникають у життєвих ситуаціях.

На думку Г. Селевка [7, с. 138], компетентнісний підхід являє собою поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах сучасного соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційного простору.

Компетентнісний підхід повинен забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта учіння у суб'єкта розвиненої суспільної практики, точніше у суб'єкта практичної діяльності як цілеспрямованого перетворення дійсності [1].

- Глузманом [3, с. 51], виокремлено та узагальнено подає основні ідеї компетентнісного підходу:
- компетентнісний підхід не є принципово новим для вищої освіти, оскільки вона завжди орієнтувалася на набуття узагальнених способів діяльності;
- компетентність не протиставляється знанням, умінням, навичкам, вона їх вміщує, хоча не є їхньою простою сумою;
- компетентність містить результати навчання, систему ціннісних орієнтацій, тому компетентності формуються не тільки під час навчання, а й під впливом родини, друзів, роботи, політики, релігії тощо.

А.Зіміння зазначає, що поняття компетентності включає не лише когнітивну та операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну і поведінкову. Компетентність завжди є актуальним проявом компетенції. Поряд із цим вона вказує, що багато дослідників не розрізняють поняття "компетенція" та "компетентність". Однак зазначає, що компетентнісний підхід, який "характеризується посиленням, як власне прагматичної, так і гуманістичної спрямованості освітнього процесу", має розглядатися "на основі компетентності (а не компетенції)" [4].

Взагалі професійна компетентність являє собою здатність педагога діяти в ситуації невизначеності. Чим вище невизначеність, тим значніше ця здатність.

У структурі професійної компетентності можна виділити її технологічну складову, що включає операційно-діяльнісний або операційно-процесуальний компонент компетентності педагога, яка має суттєвий вплив на ефективність навчання, і називається технологічна компетентність. У змісті даного компонента можна представити:

- блок знань (методологічних, інформаційно-змістовних, методичних, технологічних, творчих),
- педагогічна техніка, набір різних методів і прийомів педагогічного впливу і взаємодії, вміння проектувати і конструювати нові технології, творчі здібності та вміння.

У педагогічній практиці та навчально-методичній літературі термін педагогічна технологія часто вживається як синонім поняття педагогічна система. Однак їх слід розрізняти. Поняття системи більш глибоке, ніж поняття технологія. Система - сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках між собою і утворюють певну цілісність і єдність, а технологія передбачає досягнення запланованих результатів, в ній представлені цільові, процесуальні, кількісні та розрахункові компоненти.

Використання технологічного підходу в освіті зумовлено відмінними особливостями педагогічних технологій до яких відносяться:

- чіткість і визначеність у фіксації результату;
- наявність критерію його досягнення;
- покрокова і формалізована структура діяльності суб'єктів навчання, що визначає перенос і повторення досвіду

[9].

Тому технологічна компетентність, як одна зі складових професійної компетентності, містить в собі відповідні знання (наприклад знання технологій, засобів, форм, методів діяльності та доцільних умов їх застосування і знання про технології в цілому), а завдання педагога в цій навчальній системі творчо, коректно та інноваційно застосовувати ці знання у проектуванні навчання і уміти правильно аналізувати результати та ефективність своєї діяльності.

Технологічна компетентність педагога, на думку М.М. Манько, - це система креативно-технологічних знань, здібностей і стереотипів інструменталізованої діяльності по перетворенню об'єктів педагогічної дійсності.

можна зауважити, що технологічна компетентність характеризує пізнавальну* та інтелектуальну діяльність викладача. Це виявляється в інтересі і засвоєнні особою накопичених освітнім простором знань про інноваційні технології навчання, розширенні особистістю освіченості, кругозору, ерудиції, націлених на перспективний розвиток освітньої діяльності. У цьому можна вбачати прояв гностичної функції технологічної компетентності. Відбиття отриманих знань в практичній діяльності у вигляді умінь і навичок викладача у використанні нових технологій навчання визначає в собі діяльну функцію технологічної компетентності.

Технологічна компетентність виявляється також у здатності людини до вольових напружень, мобілізації своїх сил у подоланні труднощів у процесі професійної діяльності, наполегливості, витривалості, стриманості, що свідчить про емоційно-вольову функцію технологічної компетентності в структурі особистості. Зазначені вище функції забезпечують свідому, вмотивовану поведінку і самореалізацію особистості, підтримують емоційний фон, силу, спрямованість, розвивають уміння розв'язувати проблеми професійного характеру.

Отже, зміни, що відбуваються в освіті України, співвіднесені з глобальною метою забезпечення входження людини в соціальний світ, його продуктивною адаптацією в ньому, викликають необхідність переходу до більш особистісних і соціально інтегрованих результатів навчання. Це означає формування нової парадигми результатів, до яких, крім знань та вмінь, зараховують продуктивні способи діяльності, креативність і мобільність їх застосування за рахунок компетентнісного підходу в цілому і технологічної компетентності як окремого напрямку що включається до компетентності сучасного педагога.

Отже проблема формування технологічної компетентності майбутнього педагога професійного навчання ґрунтується на використанні компетентнісного та технологічного підходів у професійній підготовці та потребує подальших розробок педагогічних умов їх використання.

Використані джерела

1. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті / І. Д. Бех // Вища освіта України. - 2009. - №3 (додаток 1). Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорії, технології". - С. 21-24.
2. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. - 2003. - № 10. - С. 7-13.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості / О. В. Глузман // Педагогіка і психологія. - 2009. - № 2. - С. 51-61.
4. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека // Высшее образование сегодня. - 2005. - № 11. - С. 14-20.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. - К.: К.І.С., 2004. -112 с.
6. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія. - 2009. - № 2. - С. 13-26.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. - 2004. - № 4. - С. 138-143.
8. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / Химинець В. — Режим доступу <http://zakinppo.org.ua/>
9. Юдин В.В. Сколько технологий в педагогике?/ В.В Юдин // Школьные технологии. - 1999. - №3. - С. 34-36.

TECHNOLOGICAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TRAINING TEACHERS IN THE ASPECT OF MODERN PARADIGM OF EDUCATION

The article deals with the problem of professional training of vocational training future teachers on the basis of competence and technological approaches as a means of implementing the basic idea of the modern paradigm of education. Accordingly, based on the analysis of scientific sources, there was carried out the characterization of basic concepts and categories of researching the problems of technological competence formation.

Pedagogical Paradigm is a steady view that has become the commonplace, a standard sample solution of educational and research tasks. The problem of implementation of the basic idea of the modern paradigm of education is the discharge of personality alienated approach to education and cultural necessity and cultural adequacy that makes use of competency approach in education. On the basis of competence approach there were created the opportunities for transition-centered paradigm of higher education, providing conditions for the most complete social development of individual professional future as a subject of social relations, accentuation of expression values of the individual in a society.

The structure of professional competence can be distinguished by its technological component, which includes operational-activity or operation-procedural component of competence of the teacher that has a significant impact on the effectiveness of learning, called technological competence. The content of the component can provide:

-Block of knowledge (methodological, informational content, teaching, technology, creative).

-Pedagogical technique, a set of different methods and techniques of pedagogical influence and interaction, the ability to design and construct the new technology, creativity and skills.

Technological competence, as one of the components of professional competence, contains relevant knowledge (e.g. knowledge of the technologies, tools, forms, methods and appropriate conditions for their use and knowledge about technology in general), and the task of the teacher in the educational system creatively, correctly and innovative apply this knowledge in designing of training and be able to analyze properly the results and effectiveness of his activities.

Key words: *education, vocational education, competence, competence, competence approach, technological competence, paradigm of education.*